

ΣΤΕΓΗ ΠΑΤΡΙΔΟΣ

ΣΥΝΕΝΔΡΙΑΣΗ ΣΑΚ: 307^η, 6.5.04

Εισηγητής: Μ. Μπίρης, μέλος ΣΑΚ

24/5/04: Επιστολή με fax 5' ΤΑΧ/ΜΕΙ στην 1^η ΕΝΗ

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑ

Για την Προστασία του Περιβάλλοντος
και της Πολιτιστικής Κληρονομιάς

Τριπόδων 28, 10558, Πλακα, Αθήνα
Τηλ. 210 3225245, 3226693 Φαξ. 210 3225240
www.ellinikietairia.gr

Αθήνα, 20.5.2004
Αρ. Πρωτ. 601 / ΕΕ

Κυρία Μ. Διαμαντοπούλου
Διευθύντρια 1^{ης} Εφορείας Νεωτέρων Μνημείων
Λυσίου και Κλεψύδρας
Αθήνα

Αγαπητή κυρία Διαμαντοπούλου,

Η μερική κατεδάφιση του εργοστασίου επί των οδών Αγ. Αναργύρων και Μαυρογένους στα Καμίνια Πειραιά (έργο του αρχιτέκτονα Ισαάκ Σαπόρτα) που προκάλεσε την άμεση παρέμβαση της Υπηρεσίας σας – καταδεικνύει ότι η δυνατότητα για μια «δυναμική προστασία» και αποδοτική επανένταξη στη σύγχρονη ζωή αυτού του είδους των κτιρίων, εξακολουθεί να παραμένει δυστυχώς στη χώρα μας προβληματική.

Όπως ήδη μας έχουν διδάξει παραδείγματα του πρόσφατου παρελθόντος (π.χ. ο πλήρης αφανισμός του ζυθοποιείου-παγοποιείου «Κλωναρίδη» στην Πατησίων, καθώς και ο ακρωτηριασμός του συγκροτήματος «Φιξ» στη Συγγρού) πλήθος μνημείων τόσο της βιομηχανικής μας κληρονομιάς όσο και εκείνων που μαρτυρούν με τον αρτιότερο τρόπο την εδραίωση του Μοντέρνου κινήματος στον τόπο μας, κινδυνεύουν να χαθούν ή να παραμορφωθούν μέσα από ανεπάρκειες και αντιφατικότητες των φορέων διάσωσης, επίσης και –ηθελημένες ή όχι στρεβλώσεις των τρεχουσών νομοτεχνικών τακτικών.

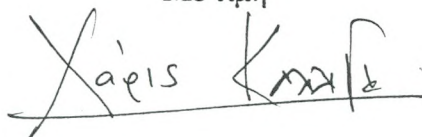
Η απαιτούμενη ιδιότητα για τα μνημεία δηλαδή της πλέον των 100 χρόνων παλαιότητας τους (ν 3028/2002) είναι γνωστό ότι σχετικώς λίγα από τα αρχιτεκτονήματα αυτά είναι δυνατόν να καλύψει. Από την άλλη όμως πλευρά, είναι προφανές ότι οι εξέχουσες πολιτισμικές διακυμάνσεις του ιστορικού παρελθόντος – ακόμη και εάν αυτές δεν έχουν αποκτήσει την απαιτούμενη από τον Νόμο «ηλικία» - οφείλουν να αναγνωρίζονται και να εκτιμώνται σήμερα ως σημαίνον στοιχείο αναφοράς για τους προτεινόμενους χαρακτηρισμούς.

Στο περίγραμμα αυτού του προβληματισμού, το Συμβούλιο Αρχιτεκτονικής Κληρονομιάς της Ελληνικής Εταιρείας για την Προστασία του Περιβάλλοντος και της Πολιτιστικής Κληρονομιάς, επιθυμώντας να συμβάλλει θετικά στο δύσκολο έργο της Εφορείας, δύναται να προσφέρει τα καθοριστικά στοιχεία «αναγνώρισης» των μνημείων, που θεωρεί ουσιαστικά για την αξιολόγησή τους ως προς το υφιστάμενο πλαίσιο θεσμών και δεοντολογίας.

Ανάλογα στοιχεία προέρχονται εξ' άλλου και από ειδικούς επιστήμονες καθώς και φορείς, όπως είναι το ΕΜΠ, ΣΑΔΑΣ, ΤΕΕ κ.ά. Υπενθυμίζεται τέλος ότι κατά την άτυχη έκβαση της διαδικασίας για τον χαρακτηρισμό των προσφυγικών πολυκατοικιών της λεωφόρου Αλεξάνδρας η προσφορά και παρουσίαση τέτοιων ουσιαδών στοιχείων στο ΚΣΝΜ, δεν είχε - την οφειλόμενη για τη σημασία τους - ανταπόκριση εκ μέρους αυτού του καθοριστικού οργάνου του ΥΠΠΟ.

Δεδομένου μάλιστα ότι στην Αθήνα διατηρούνται ακόμη και άλλες ενότητες ταυτόσημης σπουδαιότητας (όπως η παρακείμενη στον Λυκαβηττό «Στέγη Πατρίδος» για την οποία επισυνάπτουμε στοιχεία) πιστεύουμε και ελπίζουμε ότι η Εφορεία Νεωτέρων Μνημείων θα ενεργήσει με συγκροτημένες και τεκμηριωμένες εισηγήσεις, ώστε στο άμεσο μέλλον να αποσοβηθούν ενέργειες -μη αναστρέψιμες- οι οποίες σαφώς θα είναι αντίθετες στο πνεύμα του ισχύοντος νόμου αλλά και των Διεθνών Διακηρύξεων τις οποίες έχει προσυπογράψει η χώρα μας.

Με τιμή

Χάρης Καλλιγά

Πρόεδρος

Συμβουλίου Αρχιτεκτονικής Κληρονομιάς της ΕΕ

Στέγη Πατρίδος

Αρχιτέκτονες: Κ. Λάσκαρης.

Η εφαρμογή της Οργανωμένης Δόμησης στον τομέα της κατοικίας, στη διάρκεια της μεσοπολεμικής περιόδου ταυτίζεται με την άμεση παροχή στέγης σε προσφυγικές οικογένειες που στερούνταν κατοικίας ή που κατοικούσαν κάτω από ανθυγιεινές συνθήκες.

Οι προσφυγικοί συνοικισμοί σχεδιάστηκαν από την Επιτροπή Αποκαταστάσεως Προσφύγων (ΕΑΠ) αρχικά και στη συνέχεια από το Υπουργείο Κοινωνικής Πρόνοιας, σαν ενιαία συγκροτήματα με κάποια οργάνωση που γίνεται αμέσως φανερή και αποτελούν για την Ελλάδα την πρώτη προσπάθεια οργανωμένης δόμησης κατοικιών.

Έτσι από το 1924 και μετά η ΕΑΠ κτίζει οικισμούς ως επέκταση της πόλης που ήδη υπήρχε και γύρω απ' αυτήν, ώστε αφενός να δημιουργηθεί εκεί ζώνη βιοτεχνίας ή βιομηχανίας, που θα απορροφούσε το προσφερόμενο εργατικό δυναμικό, και αφετέρου να εξασφαλιστεί η απομόνωσή τους προς αποφυγή κοινωνικοπολιτικών αναταραχών από τη συσσώρευση ανέργων, αστέγων και δυσανεστήμενων.

Από το 1930 τις κατασκευές αναλαμβάνει η Τεχνική Υπηρεσία του Υπουργείου Πρόνοιας, η οποία εφαρμόζει μια καλύτερη μελέτη για την προσφυγική στέγαση, που οφείλεται κύρια στην κοινωνική πολιτική του Βενιζέλου.

Παράλληλα ψηφίζεται το Νομοθετικό Διάταγμα 17/19.3.1927, που εισήγαγε τον θεσμό της οριζόντιας ιδιοκτησίας, ειδικά για τις προσφυγικές πολυκατοικίες.

Στη δεκαετία του 1930-1940 κτίζονται προσφυγικές πολυκατοικίες εκεί που υπήρχαν ειδικές στεγαστικές ανάγκες και σε κεντρικές περιοχές.

Το συνέδριο του CIAM στην Αθήνα το 1933 και η και η απήχηση των εφαρμογών της οργανωμένης δόμησης στο εξωτερικό δεν αφήνει ανεπηρέαστη την αρχιτεκτονική στην Ελλάδα.

Οι επιδράσεις των αρχών του μοντέρνου κινήματος είναι εμφανείς στην πολεοδομική διάταξη, στην κτιριολογική οργάνωση των μονάδων καθώς και στη μορφολόγηση των νέων κατοικιών.

Οι πολυκατοικίες που κατασκευάστηκαν ειδικά το διάστημα 1930-1936 έχουν σχεδιαστεί από γνωστούς αρχιτέκτονες εκείνης της εποχής, όπως οι Π. Καραντινός, Κ. Λάσκαρης, Δ. Κυριακός, σαφώς επηρεασμένους από τις αρχές του μοντέρνου κινήματος.

Η νέα αντίληψη για την αρχιτεκτονική και την πολεοδομία, όπως εκφράστηκε στο θεωρητικό κείμενο της Χάρτας των Αθηνών, αναφέρει:

Πρώτον, τον σχεδιασμό των πόλεων με αυστηρά καθορισμένες λειτουργικές ζώνες και ζώνες πρασίνου και, δεύτερον, την κατασκευή ενός μοναδικού τύπου αστικής κατοικίας, που οδηγεί σε ψηλές αραιοκτισμένες πολυκατοικίες εκεί που υπάρχει ανάγκη στέγασης μεγάλης πυκνότητας πληθυσμού.

Μετά το 1930 λοιπόν κατασκευάζονται πολυκατοικίες τριώροφες, διαταγμένες έτσι ώστε να αφήνονται μεγάλοι ελεύθεροι χώροι μεταξύ τους για κοινωνικές επαφές και αναψυχή. Η κατακόρυφη επικοινωνία των ορόφων εξασφαλίζεται με εσωτερικά φωτεινά κλιμακοστάσια που εξυπηρετούν δύο κατοικίες κατά όροφο. Τα διαμερίσματα είναι ενός ή δύο δωματίων με τους βοηθητικούς χώρους. Έχουν σχεδιαστεί με βάση το πρότυπο της minimum κατοικίας που ήταν για τις προσφυγικές κατοικίες 40 τ.μ., ανεξάρτητα αν συχνά στέγαζαν περισσότερες από μία οικογένειες. Τα πιο πολλά είναι διαμπερή, λύνοντας έτσι ικανοποιητικά το πρόβλημα του ηλιασμού.

Η τακτοποίηση όμως αυτή των οικογενειών σε ορόφους, τις απομάκρυνε από τις δραστηριότητες της αυλής και την άμεση επαφή με το πέραςμα-δρόμο.

Ο νέος τρόπος ομαδικής συνοίκησης προϋπέθετε μια αλλαγή στον τρόπο ζωής και συμπεριφοράς των προσφύγων σύμφωνα με τα αστικά πρότυπα.

Οι προσφυγικές πολύ-κατοικίες διατηρούν μέχρι σήμερα τα απλοποιημένα μορφολογικά στοιχεία του μοντέρνου κινήματος της εποχής τους, αντικατοπτρίζοντας έτσι τις αξίες της απλότητας, της καθαρότητας και της γνησιότητας στη μορφή, σαν αποτέλεσμα της κατασκευαστικής λογικής και της πλαστικής εντέλειας.

Η «Στέγη Πατρίδος» αποτελεί συγκρότημα της περιόδου 1933-1936, που περιλαμβάνει 120 διαμερίσματα των δύο δωματίων. Κάθε διαμέρισμα καλύπτει εμβαδόν 47 τ.μ. Έχουν σχεδιαστεί σε ύφος γερμανικού φονξιοναλισμού. Οι όγκοι είναι απλά παραλληλεπίπεδα με πανομοιότυπους μικρούς εξώστες και χωρίς ίχνος διακόσμησης ή άλλης παραχώρησης σε πλαστικές αναζητήσεις. Με τη μορφολόγησή αυτή εντάσσονται στα υπόλοιπα κοινωφελή κτίσματα της εποχής, όπως νοσοκομεία, σανατόρια κτλ. Στη μεταφορά στην Ελλάδα των καθαρών μορφών του Bauhaus, οι πολυκατοικίες αυτές παρά την κακή τους συντήρηση διατηρούν ακόμη σήμερα μια γεωμετρική διαύγεια και μια πρωτοποριακή τολμηρότητα.

Βιβλιογραφία

1. Savas Kondaratos and Wilfried Wang (ed.), *20th Century Architecture, Greece*, Prestel-HIA-DAM, 1999, σ. 149.
2. Ι. Βασιλείου, «Η λαϊκή κατοικία», Αθήνα, 1944. Τεχνικά Χρονικά, 1/7/1936.
3. Δ. Φιλιππίδης, *Νεοελληνική Αρχιτεκτονική*, Μέλισσα, Αθήνα, 1984, σσ. 225.
4. Κουβελιώτου Γιάννα – Παπαθεοδώρου Μαρή, «Σημεία Μοντερνισμού στην οργανωμένη δόμηση», *Η Προστασία των Κτηρίων του Προπολεμικού Μοντερνισμού στην Αθήνα, Πρακτικά Ημερίδας*, ΥΠΠΟ-1^η Εφορεία Νεωτέρων Μνημείων, Αθήνα 2000, σσ. 49, 51.

Στέγη Πατρίδος

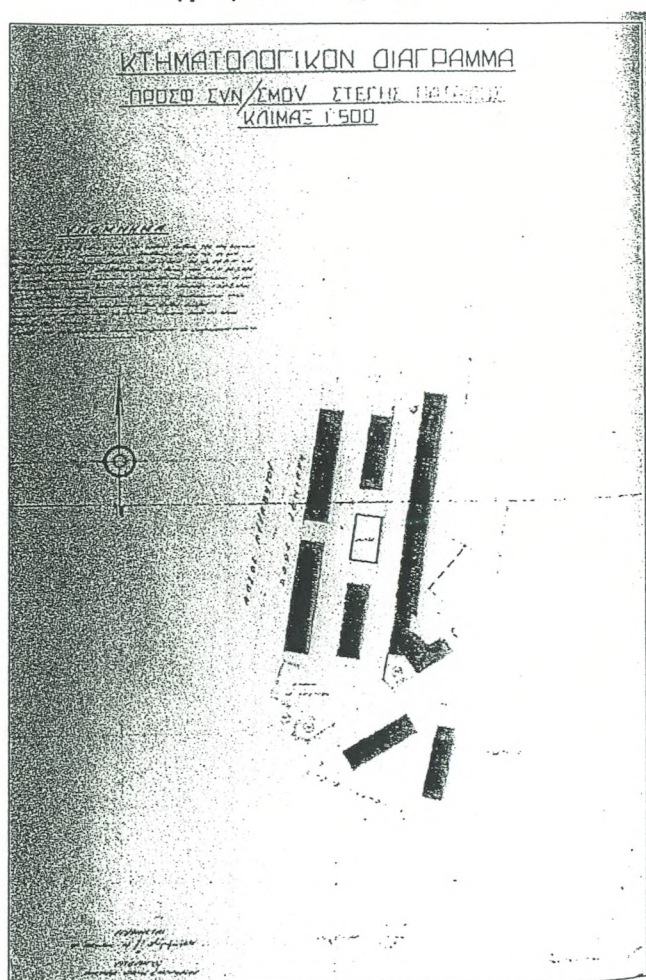
Αρχιτέκτονες: Κ. Λάσκαρης.

Συγκρότημα της περιόδου 1933-1936, που περιλαμβάνει 120 διαμερίσματα των δύο δωματίων. Κάθε διαμέρισμα καλύπτει εμβαδόν 47 τ.μ. Έχουν σχεδιαστεί σε ύψος γερμανικού φονξιοναλισμού. Οι όγκοι είναι απλά παραλληλεπίπεδα με πανομοιότυπους μικρούς εξώστες και χωρίς ίχνος διακόσμησης ή άλλης παραχώρησης σε πλαστικές αναζητήσεις. Με τη μορφολόγηση αυτή εντάσσονται στα υπόλοιπα κοινωνικά κτίσματα της εποχής, όπως νοσοκομεία, σανατόρια κτλ. Στη μεταφορά στην Ελλάδα των καθαρών μορφών του Bauhaus, οι πολυκατοικίες αυτές παρά την κακή τους συντήρηση διατηρούν ακόμη σήμερα μια γεωμετρική διαύγεια και μια πρωτοποριακή τολμηρότητα.

Βιβλιογραφία

1. Savas Kondaratos and Wilfried Wang (ed.), *20th Century Architecture, Greece*, Prestel-HIA-DAM, 1999, σ. 149.
2. Ι. Βασιλείου, «Η λαϊκή κατοικία», Αθήνα, 1944. Τεχνικά Χρονικά, 1/7/1936.
3. Δ. Φίλιππίδης, *Νεοελληνική Αρχιτεκτονική*, Μέλισσα, Αθήνα, 1984, σσ. 225.
4. Κουβελιώτου Γιάννα – Παπαθεοδώρου Μαρή, «Σημεία Μοντερνισμού στην οργανωμένη δόμηση», *Η Προστασία των Κτηρίων του Προπολεμικού Μοντερνισμού στην Αθήνα*, Πρακτικά Ημερίδας, ΥΠΠΟ-1^η Εφορεία Νεωτέρων Μνημείων, Αθήνα 2000, σς. 49, 51.

Τοπογραφικό Διάγραμμα

Εικ. 6. Τοπογραφικό διάγραμμα με τη διάταξη των πολυκατοικιών της Στέγης Πατρίδος.

Κάτοψη Ορόφων

